GAZDASÁGI ÉLETÜNK A MAGYAR NEMZETI BANK JELENTÉSÉNEK TÜKRÉBEN

A Magyar Nemzeti Bank főtanácsának jelentése ez évben is szinte teljesnek mondható. Világosan áttekinthető képét adja hazánk gazdasági helyzetének, egyben tanulságos összefoglalását az elmúlt esztendő gazdasági erőfeszítéseinek. A sok statisztikai táblával és grafikonnal ellátott könyvet áttanulmányozva, meglepődve állapíthatjuk meg, hogy az elmúlt évben milyen sok, nagy horderejű gazdasági eseményben volt részünk. Az eseményeknek azonban közös jellemzője, hogy gazdasági életünknek a háború a döntő meghatározója, mellette minden más tényező befolyása eltörpül. Nemcsak nálunk, de mindenütt az egész világon a szédületesen emelkedő hadiszükségletnek döntő fontossága irányítja a gazdasági életet. A háború eseményeinek következtében földünk gyakorlatilag négy nagy gazdasági térségre bomlott, amelyek között, úgyszólván, minden gazdasági kapcsolat megszűnt: 1. a német hegemónia alá került európai kontinens; 2. a japán befolyás alatt álló Kelet-Ázsia; 3. a korábban is elszigetelt Szovjetbirodalom és 4. az angolszász hatalmak által ellenőrzött többi földrész. A háború azonban e nagy egységek mindegyikénél nagyjában ugyanolyan jellegű gazdasági jelenségeket váltott ki, ugyanolyan problémák megoldását kívánja. £ problémák közül mindenütt az anyag és a munkaerő hiánya a legnagyobb. Ennek természetes következménye a nélkülözhető szükségletek kielégítését szolgáló termelés háttérbeszorítása, aminek gazdasági hatását fokozza az általános foglalkoztatottság és a kereseti viszonyok javulása nyomán a vásárlóerő megnagyobbodása. Ez az árubeszerzési nehézségekkel kapcsolatban arra vezetett, hogy azokban a rétegekben, amelyek a bankbetét formájában jelentkező takarékoskodás gazdasági fokára nem jutottak, feleslegeiket készpénzben tartják, így a pénz értékcsökkenését és az ezzel korrelációban lévő bankjegyforgalom magasságát fokozzák.

A Nemzeti Bank jelentésének ez a legszembetűnőbb része érdekes szociális körülményre is rámutat. Ugyanis a vásárlóerő említett növekedése elsősorban a munkabérek, kisipari és mezőgazdasági kereseti lehetőségek emelkedésének eredménye, ami a jövedelemeloszlásban az alsó néprétegek javára örvendetes változást hozott.

Hazánk gazdasági életének második nagy szembetűnő jelensége az állami költségvetés kereteinek igen nagyfokú bővülése. A közigazgatás és üzemek kiadásai 30%-kál, bevételei 31%-kal növekedtek. A *költségvetési* hiány 200 millió pengőre emelkedett az előző évi 174 millió pengővel és az azt megelőző évi 48 millió pengővel szemben. Megjegyzendő, hogy a költségvetés nem foglalja magában a hadviseléssel és hadfelszereléssel kapcsolatos kiadásokat. A főtanács jelentése számol a költségvetésben felvett kiadások további emelkedésével, valamint a költségvetésen kívül kezelt hadfelszerelési

kiadások növekedésével, amelyeknek fedezetére közelebbről meg nem jelölt új adók bevezetését jelzi a Nemzeti Bank jelentése.

Nagyjelentőségű tétel a Nemzeti Bank mérlegének harmadik pontja a,, Leszámítolt váltók, közraktári jegyek és értékpapírok" cím alatt felvett tétel. Ez 2107 millió pengőt mutat, szemben az előző évi 1196 és az azt megelőző évi 710 millióval. A számadatok első pillanatra azt mutatnák, hogy a kereskedelmi élet vette igénybe ilyen nagy mértékben a legfőbb hitelforrást. De ha a leszámítolási állomány mélyére tekintünk, ellenkezőjét tapasztalhatjuk, minthogy a fenti állományból 941 millió esik a leszámítolt állampapírokra, 428 millió a Magyar Pénz- és Tőkepiac szabályozására alakult Intézet által és 110 millió az Ipari Munkaszervező Intézet által benyújtott váltókra. Vagyis az egész leszámítolási állomány több mint 70%-át tették ki ezek a tételek. A nagy eltolódás legjobban megnyilatkozik akkor, ha az utolsó békeév mérlegét, az 1938 december 31-iki állományt nézzük. Itt a leszámítolt állampapírok és az Ipari Munkaszervező Intézet által benyújtott tételek még csak 22%-ot tettek ki, holott a Piacszabályozó Intézet ekkor még nem működött. így látjuk tehát, hogy leszámítolási állományunkban egyre kevesebb a normális áruüzletből eredő váltó. Ezek között is csak igen kevés van olyan, amelyek kereskedelmi váltóknak tekinthetők, túlnyomórészt a pénzintézetek által nyújtott elfogadvány – hitel a váltók alapja.

Az államnak pénzügyi téren hatalmas feladatot jelent B példátlan nagyarányú háborús szükséglet előteremtése, mégpedig lehetőleg anélkül, hogy ez inflációra vezessen. E feladat nagyságát mutatja az a tény is, hogy a szigorúan vett hadikiadások a háborúban résztvevő legtöbb államnál a megduzzadt költségvetés négyötödénél is többet igényelnek és a nemzeti jövedelem a maga teljes egészében sem elegendő az állam és a magánfogyasztás kiadásainak fedezésére, ami a meglévő tőkejavaknak különböző formákban való felhasználását teszi szükségessé. Ez legszembetűnőbben háborús kölcsönök igénybevételében, külföldi tőkék felhasználásában, a felújítási, karbantartási, beruházási szükségletek kielégítésének elhalasztásában jelentkezik.

A jelentés szerint az állam az év folyamán összesen 1343 millió pengő összegű hitelt vett igénybe.

Nem kevésbbé érdekes eltolódások mutatkoznak deviza-gazdálkodásunk terén. Egész külforgalmunk értéke 1875 millió pengőre emelkedett az előző időszak 1115 millió pengő forgalmával szemben.

Gazdasági (költségtétel emelkedése) és szociális hatása folytán megemlítjük még a munkabérpótlék 30%-ra való felemelését, a gyermeknevelési pótlék felemelését és katonai szolgálatot teljesítő munkásokra való kiterjesztését, a családi pótlék felemelését és a háborús többletmunka díjazásaként bevezetett külön-munkaátalányt, a hadi segélynek és a honvédelmi gondozottak járadékának felemelését.

Végül nem érdektelen még összehasonlítani a mérleg nyereség- és veszteségszámlájának személyzeti kiadások című tételét, amely 1942-ben 18,250.000.- pengőt, 1941-ben 11,690.000.- pengőt és 1940-ben 9,270.000.- pengőt tett ki, vagyis két esztendő alatt a kétszeresére emelkedett. Ugyanakkor a tiszta nyereség összege 1942-ben 4,970.000.- pengő, 1941-ben 4,015.000 pengő és 1940-ben 5,730.000.- pengő volt.

Gazdasági életünknek ezek a főbb eseményei, amelyek a mérleg tanulmányozásánál elénk tárulnak. Mellettük számos mozzanat vaá, amelyek kétségtelenül mind fontosak még, de ezeknek kifejtése megbontaná az adott egységes, nagy vonalakban megrajzolt képet. Ezért ezekre most nem térünk ki. *Kondorosi Ádám*